

SETA WASHINGTON D.C.
KOORDİNATÖRÜ

DR. KADİR ÜSTÜN:

**Türkiye
Yükselişte,
Dışlayıcı
Yaklaşım ABD
Açısından
Stratejik
Körlük Olur**

SÖYLEŞİ: YUSUF ÖZKIR

Türk-Amerikan ilişkileri yeni bir süreci yaşıyor. Bir taraftan ortak çıkar açıklamaları, diğer taraftan Amerikan yönetimlerinin Türkiye'yi göz ardı eden yaklaşımları devam ediyor. Son olarak açıklanan CAATSA yaptırımları da bu dışlayıcı tutumun bir yansıması oldu. Bununla birlikte ABD yönetiminin terör örgütleri FETÖ ve PKK-PYD konusundaki pozisyonları da negatif. Tüm bunlar aynı zamanda S-400 ve F-35 süreçleri ile birlikte ele alındığında 20 Ocak'ta göreve başlayacak olan Joe Biden yönetimi ile Türkiye arasındaki ilişkilerin nasıl şekilleneceği daha bir önem kazanıyor. Bu bağlamda merak edilen pek çok soru var. Biz de hem ABD'yi hem Türkiye iyi bilen bir isimle SETA Washington D.C. Koordinatörü Dr. Kadir Üstün ile merak edilenleri konuştuk.

CAATSA yaptırımları sonrası Türk-Amerikan ilişkilerinde mevcut durum hala yoğunluğunu koruyor. Öncelikle Amerika hangi, motivasyonla bu adımı attı, değerlendirir misiniz?

Aslında CAATSA yaptırımları ile Türkiye'nin savunma sanayii doğrudan hedef alınmıyor. Bu yaptırımların birkaç hedefi var. Asıl hedefi tabii ki Rusya'yla mücadeleye, bu şekilde tanımlanıyor. CAATSA, Amerika'nın hasımlarıyla mücadele yasası. İşte İran'ı, Kuzey Kore'yi Rusya'ya kapsıyor. Bu ülkelerin zaten herhangi biri ile Amerikan veya AB üyesi şirketler ticaret yaptığı zaman birincil yaptırımlara tabi oluyor. İkincil yaptırım dediğimiz şey özellikle savunma ve istihbarat alanlarında kayda değer alışveriş (büyük işlem diye tanımlanıyor) yapan ülkelere karşı uygulanıyor. Bunun daha önce uygulandığı ülke Çin. Çin'in savunma sektöründe bizim Savunma Sanayii Başkanlığı'nın (SSB) muadili olan kurumuna yaptırım uygulandı. Bu kuruma uygulanan yaptırımlar daha da sert, Amerika içerisinde hiçbir şekilde iş yapamıyor. SSB'ye uygulanan yaptırımlar içerisinde devam eden kontratlar var onları kapsamıyor veya SSB'nin yüzde 50'den az ortak olduğu şirketlerin Amerika'da iş yapmasını engellemiyor. Yani Çin'e uygulanan yaptırımlara göre çok daha sınırlı, dikkatli yapılmış yaptırımlar olduğunu söylemek mümkün.

KONGRE DİKTE ETTİ

Tabii, CAATSA yaptırımlarını kongre dikte ediyor. Kongrenin geçirdiği bir yasa bu ve siyasi olarak 2017'de Başkan Trump'a Rusya ile ilişkilerde güvenmedikleri için Rusya'ya bu yaptırım yasasına dahil ettiler ve Trump yönetimi de bunları uygulamakta gecikti, uygulamadı. Çin'e karşı uygulamaları onayladı ama Türkiye uygulamaları ise 17 ayı buldu. Aslında Türkiye'ye uygulamak istemiyorlardı ama en son kongre CAATSA yaptırımlarının ötesinde bir adım atarak ulusal savunma bütçesinin içerisine ilgili maddesini tekrar koyup başkanı buna mecbur kıldı.

Aslında CAATSA yaptırımlarında başkana bir dizi yaptırım yapma hakkı verilir, 12 tane çeşidi var bunun. Alıp bunlardan birini kullanabilirsiniz eğer böyle büyük bir işlem yapan ülke varsa. Ama Ulusal Savunma Bütçesi'nin içerisine koydukları ilgili madde böyle bir opsiyon bırakmıyor başkana, "Uygulayacak" diyor. Doğrudan uygulanması gerekir. Dolayısıyla Trump mecbur kaldı ama bunu daha da görmezden gelip kanunu ihlal etmeye devam edebilirdi aslında. Ama burada yetkiyi Dışişleri Bakanlığı'na devrettiği için ve Dışişleri Bakanı Pompeo'nun son aylarda kongrenin istekleri doğrultusunda Türkiye'nin alerjisini çekecek adımlar atması bu yasayı

getirdi. Bu kanunu, Pompeo'nun "Artık kanun yapmamız lazım" diyerek başkana sunması ve başkanın da çok sınırlı olması şartıyla bu kanunu kabul ettiği anlaşılıyor. Ama dediğim gibi burada da Pompeo'nun dili dikkatliydi nispeten, "NATO üyesi bir ülkenin savunma sanayisini hedef almıyoruz sadece burada Rusya'ya cezalandırmaya çalışıyoruz" gibi izahları vardı. Dolayısıyla burada Türkiye'nin savunma sanayisinin doğrudan hedef alınmadığını söylemek mümkün ama savunma sanayisinin bundan hiç etkilenmeyeceğini söylemek de doğru olmaz. Sonuçta SSB'nin birlikte çalıştığı kurumlar, Avrupa'da birçok yerde tedarik zinciri içerisinde aldıkları parçalar var. Bu şirketlerde bir tereddüt olacaktır. Özellikle Avrupa'daki tedarikçilerde de bir tereddüt olacaktır. Ama tabii savunma uzmanlarının epeydir söylediği bir şey var, o da aslında uzun zamandır böyle bir tereddüttün olduğu. "Türkiye'ye yaptırım gelecek mi gelmeyecek mi?" diye. SSB'nin son bir yıldır falan bununla muhatap olduğu yönünde bilgiler var. Dolayısıyla bu yaptırımların Türkiye savunma sanayisini etkileyeceğini ama savunma sanayisinin de yeterince olgun olduğunu ve bir şekilde belirli bir süre sonra bunu aşabileceğini söylemek mümkün ama Batı'yla pozitif savunma projelerinde zorluk yaşanacağı da kesin.

Türkiye bölgesel bir güç ve pek çok alanda yükselişte. ABD'nin ulusal çıkarı açısından Türkiye'yi hiçe saymak, Türkiye'yi uzaklaştırmak, Türkiye ile birlikte çalışmamak adeta stratejik bir körlüktür. Amerika ile Türkiye arasında yeni bir pozitif gündem oluşması en temel mesele. Problemler yerine ortak çıkarlar daha çok konuşulur ve pozitif gündem oluşursa bunun diğer alanlara yansıması hızlı olur. Biden yönetimi bunu dikkate alacaktır.

TÜRKİYE’NİN ŞU AN KENDİNİ DARBE GİRİŞİMİNİN ÖNCESİNE GÖRE ÇOK DAHA GÜVENDE HİSSETTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORUM. ÇÜNKÜ DARBE GİRİŞİMİNİN HEMEN AKABİNDE SURİYE’YE OPERASYON YAPILDI VE “TÜRKİYE’NİN KAPASİTESİ YETMEZ”, “GİREMEZ” DENİLDİ, GİRDİ. “AŞAĞI İNEMEZ” DENİLDİ, İNDİ. YANI YAPAMAZ DENİLEN BİRÇOK ŞEYİ TÜRKİYE YAPABİLDİ.

KADİR ÜSTÜN KİMDİR?

Dr. Kadir Üstün SETA Washington Koordinatörüdür. Daha önce Araştırma Direktörlüğü ve Insight Turkey dergisinin Yardımcı Editörlüğü görevlerini yürütmüştür. Lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü, Yüksek lisansını ise Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü’nde tamamlayan Kadir Üstün, Columbia Üniversitesi Ortadoğu, Güney Asya ve Afrika Çalışmaları (MESAAS) Bölümü’nde doktora eğitimini tamamlamıştır. Dr. Üstün, Columbia ve George Mason Üniversitelerinde Ortadoğu Tarihi, İslam Tarihi, Batı Medeniyeti Tarihi ve Küreselleşme konularında dersler vermiştir. Çeşitli SETA yayınlarına katkıda bulunan Üstün’ün makale ve yazıları *Insight Turkey*, *Al Jazeera English*, *Daily Sabah*, *Sabah*, *Hurriyet Daily News*, *The New Turkey*, *Mediterranean Quarterly*, *Cairo Review of Global Affairs* ve *Middle East Policy* gibi yayın organlarında yer almıştır. Dr. Üstün *History*, *Politics and Foreign Policy in Turkey*, *Change and Adaptation in Turkish Foreign Policy*, *Politics and Foreign Policy in Turkey: Historical and Contemporary Perspectives* ve *Trump’s Jerusalem Move: Making Sense of US Policy on the Israeli Palestinian Conflict* başlıklı kitapların editörleri arasındadır.

BIDEN DİYALOG YOLUNU KULLANACAK

Mevcut CAATSA yaptırımlarını bir başlangıç olarak varsayabilir miyiz? Yani bu ve benzeri kararların yeniden alınma ihtimali var mı?

Şöyle bir şey var CAATSA yaptırımları şu aşamada sınırlı, birincisi bu yaptırımların ne kadar agresif uygulanacağı meselesi var. Mesela Trump yönetiminin İran’a karşı yaptırımlarına baktığımız zaman siyasi iradenin adeta önüne gelene çok agresif bir biçimde bu yaptırımları kullandığını gördük. Ama Türkiye’ye karşı böyle bir tavır oluşacağını düşünmüyorum. Trump yönetimi iki defa yaptırım uygulamış oldu Türkiye’ye. Birisi Rahip Brunson sürecinde olmuştu. Şimdi de S-400 meselesi yüzünden oldu. Obama yönetimine baktığımız zaman Türkiye’ye karşı bir yaptırım olmamıştı. Fırlıyatta istediğimizi vermiyorlardı zaten dolayısıyla üstü örtülü bir zorlu süreç devam ediyordu denilebilir ama resmen yaptırım uygulanmamıştı. Şimdi CAATSA yaptırımlarının daha fazla genişletilmesi veya yeni gelen Biden yönetimine “Şunu da yap, bunu da yap. Bu ek yaptırımları yapmak gerekiyor” diye kongreden de medyadan da baskı gelebilir. Mesela işte “Falanca Türk şirketin şurada bir işi, kontratı var bunlar iptal edilmeli. Çünkü bu Rusya ve Çin’le ilişkilidir” gibisinden. Yani bu tür şeyler gündeme gelebilir ve yeni yönetimi Türkiye’ye yeni yaptırımlar uygulamaya zorlayan bir kamuoyu oluşabilir. Dolayısıyla bu işin siyasi kolu. Yani yeni yönetimin Türkiye’ye karşı bu yaptırımları ne kadar genişletmek isteyebileceği ile alakalı siyasi bir durum. Bir diğeri ise dünyanın farklı yerlerindeki tedarikçileri Türkiye’ye tedarik konusunda çekimser bırakması olabilir. Ama şöyle bir şey var; Biden yönetiminin “Hemen Türkiye’yi cezalandıralım” vesaire gibi bir tavra gireceğini sanmıyorum. Çünkü Biden bölgeyi iyi bilen bir isim. Önce oturup bir diyalog yolu kullanılacaktır. Tabi bu diyalogdan kesinlikle olumlu bir şey çıkacağı anlamına gelmiyor.

TÜRKİYE’Yİ HİÇE SAYMAK STRATEJİK KÖRLÜK

Türkiye; Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu, Karadeniz ve Doğu Akdeniz gibi dünyanın en dinamik alanlarının ortasında. Amerika ise bu coğrafyalarda Rusya ve İran’la rekabet içerisinde. Bu konjonktürde Türkiye’yi uzaklaştıracak böylesi adımları Amerikan kamuoyu nasıl değerlendiriliyor?

Şimdi Amerika’da Türkiye ile ilgili iki ana tartışma var. Birincisi “Türkiye’nin içerideki demokrasi, insan hakları meselelerinden dolayı cezalandırılması gerekir, ancak böyle

yola gelir” gibi bir tartışma yürüyor ve bunu savunan bir kamp var. Diğer kamp ise senin de söylediğin gibi, “Türkiye’nin bölgedeki işleri belli, Rusya ile dost falan değil, İran’la dost falan değil. Amerika ulusal çıkarı için NATO müttefiki bir ülke ile her halükarda çalışmak gerekir” diyen, yani “Türkiye’nin yapıp ettiklerini beğenmesek bile çalışmak zorundayız” görüşünde olan bir kamp var.

İki tarafta da aslında daha büyük sorun şu: Amerika’nın Rusya, Çin ve İran’la ilgili kapsamlı bir stratejisi hala yok, kafa karışıklığı çok fazla. 2016’daki seçimlere Rusya’nın müdahalesi, çok fazla iç politika meselesi haline geldi. İran meselesi nükleer anlaşmadan çıkılmasıyla birlikte iyice uç bir noktaya taşındı. Çin’le ilgili de orada Avrupa’yla ortak çalışma süreci vardı, o da sekteye uğramış oldu. Çin’in ekonomik gücü var, zaman zaman bölgede askeri bazı adımlar atıyor; bu büyük bir meydan okuma Amerika için. Bunlara karşı yani nasıl bir strateji izleyeceğini bilmeyen bir Amerika var. Dolayısıyla bu çerçevede baktığımız zaman Türkiye ile ilişkilerde de gelgitler yaşanıyor. Biri bir yandan çekiyor diğeri öbür yandan. Şimdi “Türkiye ile ilişkilerde politikanız nedir?” diye sorduğunuzda, Beyaz Saray’da, kongrede şurada burada ya cevap alamazsınız ya da farklı cevaplar alırsınız. Dolayısıyla bu karmaşıklığın Biden yönetimi tarafından kısa bir süre içerisinde hemen sona erdirilmesi mümkün değil ama Biden yönetiminin tekrar Dışişleri’ne, Pentagon’a yani kurumlara önem vereceğini biliyoruz. Dolayısıyla buralarda yeni bir Türkiye politikası oluşturulması konusunda bir çaba oluşacaktır. Diğer konularla ilgili de kurumsal süreçler işleyip “yeni dönemde dış politikamız bu olacak” gibi daha resmi bir tarafa doğru gidilecektir. Amerika’nın ulusal çıkarı açısından Türkiye’yi hiçe saymak, Türkiye’yi uzaklaştırmak, Türkiye ile birlikte çalışmak adeta stratejik bir körlüktür. Yani bunu savunanlar aslında o kadar da ana akım sayılmaz. Türkiye’ye karşı farklı farklı gruplar var şimdi tek tek girmiyorum ama bunların Beyaz Saray’ın Türkiye politikasını belirlemesi bu kadar kolay değil. Çünkü Amerika’nın sahada stratejik çıkarları var ve Türkiye’nin bu kadar farklı coğrafyalarda angajmanları olması Türkiye’yi göz ardı etmelerini mümkün kılmıyor.

Amerika’daki ana akımda Türkiye yaklaşımı şimdilerde nedir?

Buna cevap vermek çok zor. Genel olarak “Türkiye, bize hep sorun çıkaran bir NATO müttefiki, Rusya ile iş yapıyor, başında da Erdoğan var” gibi bir bağlamda değerlendiriliyor. Pandemi döneminde bu gündem çok daha arka plana itilmiş durumda. Tabii Türkiye’nin yaptığı insani yardımların da bunda etkisi oldu.

DIŞ POLİTİKADA BIDEN ÖN PLANDA

Biden 20 Ocak’ta yemin edecek. Amerika’nın yeni dönemine dair sizin öngörüleriniz nedir? Türk-Amerikan ilişkileri bağlamında bakıldığında neler bekliyorsunuz?

Şimdi Biden yönetiminde, dış politika konusunda en tecrübeli, konuları en bilen insan aslında Biden’in ken-

TRUMP YÖNETİMİ İKİ DEFA YAPTIRIM UYGULAMIŞ OLDU TÜRKİYE’YE. BİRİSİ RAHİP BRUNSON SÜRECİNDE OLMUŞTU. ŞİMDİ DE S-400 MESELESİ YÜZÜNDEN OLDU. CAATSA YAPTIRIMLARININ DAHA FAZLA GENİŞLETİLMESİ VEYA YENİ GELEN BIDEN YÖNETİMİNE “ŞUNU DA YAP, BUNU DA YAP. BU EK YAPTIRIMLARI YAPMAK GEREKİYOR” DİYE KONGREDEN DE MEDYADAN DA BASKI GELEBİLİR.

disi. Biden on yıllardır Akdeniz ve Ortadoğu genelinde konuyu bilen, Türkiye’yi de çok iyi tanıyan bir isim. Dolayısıyla yeni dönemde dış politika Biden ekseninde gidecek. Seçtiği ekibe baktığımız zaman mesela Dışişleri Bakanı olması beklenen Tony Blinken tamamen Biden’la aynı çizgide biri. Biden’ın epeydir birlikte çalıştığı bir isim ve o da diplomatlık kariyerine sahip. Yani siyasi bir figür değil, kendine özgü bir gündemi, ajandası olması neredeyse imkansız. Geleneksel olarak en etkili kurumlardan biri olan Ulusal Güvenlik Danışmanı pozisyonuna da Blinken’in çevresinden daha genç biri atandı. Dolayısıyla o pozisyonun nispeten profili düşük olacaktır. Savunma Bakanlığı’na da baktığınız zaman askeri kariyeri olan ama siyasi kimliği güçlü olmayan birisi kararlaştırıldı. Kesinlikle zayıf bir figür değil, siyasi bir komutan ve düşüncelerini doğrudan söylemekle meşhur fakat belli teorik çıkışları yok. Daha önceki savunma bakanlarında vardı yani dünyayı nasıl gördükleri ile ilgili ciddi bir fikriniz oluyordu. Dolayısıyla dış politikanın bu kilit üç ismine baktığınız zaman, burada yapılan seçimler Biden’ın fikirleri ve istekleri doğrultusunda dış politikanın şekilleneceğini gösteriyor. Mesela Michèle Flournoy olsaydı Savunma Bakanı, orada çok daha fazla Asya Pasifik gündemi oluşacağını düşünebilirdik. Ama şu anki kadroya baktığımızda özellikle Irak ve Afganistan’dan çekilme gündeminin devam edeceğini, Biden’ın isteği doğrultusunda dış politikanın şekilleneceğini söylemek mümkün.

Türkiye ile ilişkilerde de aynı şekilde Biden’ın tecrübesi üzerine Blinken eklenecek. Mesela Blinken, YPG ile ilgili görüşmelerde çok bulunmuş bir isim, YPG meselesini iyi biliyor. YPG meselesinde Biden’ın Irak’tan geri çekilme ile ilgili stratejisinde yeniden bir şekillenme olur. Orada da Türkiye’nin kaygılarını dikkate almak zorundalar ama şunu unutmayalım; 2017’de Trump başa geldiğinde Blinken “Trump YPG’yi silahlandırmalı” diye bir yazı yazmıştı. Amerikan jargonunda Suriye Demokratik

Güçleri (SDG) diye geçiyor ama o dönemde YPG'nin silahlandırılması için doğrudan Trump imza atmıştı. Bu olayla birlikte Amerika'da hala "Kürtler bizim için canını verdi, onları desteklemeye devam etmeliyiz" gibi bir yaklaşım var. Kongrenin, medyanın, demokrat siyasetçilerin ve dış politika uzmanlarının da yaklaşımı bu. Trump Suriye'den çıkmak istediğinde o kadar kıyamet kopmasının bir sebebi de buydu.

YPG'YE DESTEK SÜRER

Türk kamuoyunda Amerika'nın YPG'ye silah yardımını, Türkiye'nin güneyinde bir terör devleti kurulması projesi olarak tanımlıyoruz. Peki Amerikan kamuoyunda YPG'ye silah yardımını nasıl yorumlanıyor?

Amerikalılar, Obama'dan beri Irak savaşının tamamen yanlış olduğunu, hiç girmemek gerektiğini, Amerika'nın başına büyük işler açtığını, büyük bir maliyeti olduğunu, prestijini yaraladığını ve hiçbir kazanç getirmediğini kabullenmiş durumda. Bunu kabullenmeyen Cumhuriyetçi de Demokrat da neredeyse yok. Bunun çözümü olarak Obama'nın ürettiği şey, "Biz bundan sonra sahaya kendi askerimizi sürmeyeceğiz, yerel güçlerle çalışacağız" yaklaşımı. "Yerel güç" dediği Irak'ta peşmerge. Şimdi hatırlarsak Suriye'ye girmekte çok tereddüt etmişti Amerika ancak o aşamada 2014'te DEAŞ'ın Musul'u alması, Musul'dan Suriye'ye ilerlemesi ile zoraki olarak Suriye'ye doğru çekilmiş oldu. Kuzey Suriye'de de PKK bu fırsatı çok iyi kullanıp, "Burada sizin en iyi yerel müttetikiniz biz oluruz" söylemleri ile kendini Amerika'ya "sattı" diyebiliriz. Kobani'deki (Ayn El Arap) çatışmayı da hatırlarsak, orada binden fazla DEAŞ militanının öldürüldüğü söyleniyor. Dolayısıyla buradaki askeri planlamacılar "Altı üstü havadan bir destek verdik ve binden fazla DEAŞ'lı öldü, dolayısıyla bu iş aslında bayağı verimli bir iş" diye yerel güç olarak PKK'yı kullanmaya başladılar. Türkiye'nin ilk baştan doğrudan sert bir itirazı olmadı -çünkü o dönemde Çözüm Süreci vardı- ancak Erdoğan çekincelerini belirtmişti. Amerika da o dönem Türkiye'ye güvenceler vermişti. Bu ilişkinin sınırlı olacağını, sadece DEAŞ'a karşı olacağını, ileri gitmeyeceğini, stratejik bir amacının olmadığını falan söylüyordu. Bugün Amerikalılara sorduğun zaman pozisyon hala bu: "DEAŞ'a karşı savaştı bu insanlar, canlarını verdi biz de onları yarı yolda bırakmamalıyız."

ABD, YPG'yi Kürtlerin şemsiyesi altında tanımlıyor, aslında sorun bence buradan kaynaklanıyor. DEAŞ bitti, yeni strateji var mı? Yok. Dolayısıyla şimdi Biden yönetiminin Irak politikası ne olacak? Irak'tan çekilirken nasıl bir senaryo kafasında var? Suriye bunun nasıl bir parçası olacak? Bunları bir arada düşünmemiz gerekiyor. SDG-YPG devleti mümkün değil zaten pratik olarak. Suriye'nin kuzeyinde Esed yönetimi ile bir şekilde uyumlu en iyi ihtimalle otonom bir yapı düşünebilirler. Suriyeli Kürtlerin orada kendilerini yönetebilmelerini savunan Amerikalılar var. Ama bu ne kadar Amerikan devletinin politikası tartışılır, çünkü her hükümetin biliyorsun kendi politikası var. Trump'a sorsak "Biz buradan bir an önce çıkalım" der, politikası buydu. Biden'in politikasının ben daha fazla Irak eksenli şekilleneceğini düşünüyorum. Çünkü Amerika hiçbir zaman

Suriye'yi "Bu benim derdim" diye görmüyor. Obama'dan itibaren hatırlarsak "Suriye bizim meselemiz değil, Irak bizim meselemiz" deniliyordu, niye? Çünkü düşünce şu: "Orada çiniyi biz kırdık, girdik, işgal ettik, ülkeyi teslim aldık, tamamen demokratik hale getirmeye çalıştık."

Irak'a karşı çok daha ciddi bir sorumluluk hissi var. Çünkü orada Amerikan askeri var, ciddi kurumsal ilişkiler vardır, Kürtlerle ilişkiler var, İran'ı bir şekilde dengede tutma kozu var ama Suriye'yi aynı şekilde görmüyorlar. Suriye ile ilgili 2011-12'den beri Obama yönetimine yakın insanların söylediği burada Amerika'nın hayati ulusal çıkarı olmadığı, onların ortaya koyduğu argüman buydu. Aslında Trump'ın bir an önce bırakıp gitmek istemesi buna uyuyor ama Demokratlar sırf Trump, Erdoğan'la telefon görüşmesi sonrası plansız programsız çıkma kararı verdiği için itiraz ettiler.

TÜRKİYE KENDİNDEN DAHA EMİN

Amerika ile somut düzlemde problemler yaşadığımız bazı alanlar var; S-400 ve F-35 meselesi, FETÖ ve YPG ile mücadele... Bu konularda önümüzdeki süreçte nasıl bir tablo bekliyorsunuz?

Önümüzdeki süreçte Amerika, dış politikasını veya bölgede nasıl bir politika izleyeceğini eğer kapsamlı bir şekilde belirleyebilirse, Amerika'nın nerede durduğunu daha iyi anlayabiliriz ama "bu konuları çözeriz" şeklinde söylemiyorum. Dediğin gibi iki tarafın da ulusal çıkarlarının çatışan tarafları var örtüşen tarafları da var. Şimdi bu YPG meselesinde çok çabuk bir ilerleme beklemiyorum açıkçası. Türkiye'nin şu an kendini darbe girişiminin öncesine göre çok daha güvende hissettiğini düşünüyorum. Çünkü darbe girişiminin hemen akabinde Suriye'ye operasyon yapıldı ve "Türkiye'nin kapasitesi yetmez", "Giremez" denildi, girdi. "Aşağı inemez" denildi, indi. Yani yapamaz denilen birçok şeyi Türkiye yapabildi. Onun ötesinde

BIDEN YÖNETİMİNİN "HEMEN TÜRKİYE'Yİ CEZALANDIRALIM" VESAİRE GİBİ BİR TAVRA GİRECEĞİNİ SANMIYORUM. ÇÜNKÜ BIDEN BÖLGEYİ VE TÜRKİYE'Yİ İYİ BİLEN BİR İSİM. ÖNCE OTURUP BİR DİYALOG YOLU KULLANILMAKTIR. TABİİ BU DİYALOGDAN KESİNLİKLE OLUMLU BİR ŞEY ÇIKACAĞI ANLAMINA GELMİYOR.

Libya ile bir askeri angajman var, Kuzey Irak'ta askeri varlığı var, yakın zamanda Karabağ meselesi var. Dolayısıyla Türkiye bir anlamda ulusal çıkarı söz konusu olduğunda sahaya inme ve askeri kapasitesini kullanma konusunda kendinden daha emin. Bununla birlikte sahada güçlü olduğu zaman masada da bulunma hakkı oluyor. Masada her istediğini alamayabilir Türkiye ama o masada var. Dolayısıyla bu realitenin Amerika tarafından gözden kaçırılmadığını biliyoruz, bu kesin.

Şimdi Türkiye, Suriye'de Amerika ile birlikte çalışmayı istememişti. Orada yapısal bir sorun var: CENTCOM. Ortadoğu'dan sorumlu ama Türkiye'den değil, Avrupa Komutanlığı Türkiye'den sorumlu. Bu ikisi arasında ciddi bir koordinasyon olması gerekiyor. CENTCOM bir ara medya üzerinden Türkiye ile söz dalaşına giren bir kurum haline gelmişti. Bugüne gelindiğinde ise bu durum ortadan kalktı. Fakat bu diyalogun devam etmesi, Türkiye'nin sahadaki güvenlik kaygılarının Amerika tarafından giderilmesi eğer Amerika tarafından giderilmezse de ve Türkiye'nin gidermesine Amerika'nın hasımca yaklaşmaması gerekiyor, en makul nokta bu gibi geliyor bana.

ABD'nin YPG'den tamamen desteğini çekmesi yönündeki beklenti bence kısa vadede çok gerçekçi değil. FETÖ meselesine gelecek olursak ciddi bir hukuki süreç başlatılmadı Amerika'da, bunun da Biden yönetiminde pek başlatılacağını zannetmiyorum. Türkiye'nin siyasetten ziyade burada hukuksal olarak yapabileceği daha fazla şey olabilir belki, Amerikan Adalet Bakanlığı ile Türkiye Adalet Bakanlığı arasında daha yakın çalışma söz konusu olabilir.

FETÖ'NÜN ETKİSİ AZALMIŞ DURUMDA

Amerika'da bulunan FETÖ'cü bazı isimlerin yeni yönetimle olan ilişkilerine baktığımızda Türkiye'ye yönelik agresif söylemlerde FETÖ'cülere de aktif bir rol verilme ihtimali var mı?

Türkiye ile ilişkilerde de gelgitler yaşanıyor. Biri bir yandan çekiyor diğeri öbür yandan. Dolayısıyla bu karmaşıklığın Biden yönetimi tarafından kısa bir süre içerisinde hemen sona erdirilmesi mümkün değil ama Biden yönetiminin tekrar Dışişleri'ne, Pentagon'a yani kurumlara önem vereceğini biliyoruz.

FETÖ'nün Türkiye'deki gücünün bitmesiyle birlikte, ABD'deki etkisi de çok daha azalmış durumda. Çünkü bir dönem Amerikan siyasetçilerine kendilerini adeta Türkiye'nin temsilcisi gibi gösterdikleri, pazarladıkları için buradaki siyasi etkileri de artmıştı. Aynı şekilde Türkiye'deki siyasetçilere de "Amerikan siyasetçilerine ulaşmak için tek kanal bizim" gibisinden bir yaklaşım sunuyorlardı, iki taraftan da bu şekilde elde ettikleri bir güç söz konusuydu ama bu denklem yok artık. Yerel senatörlere ulaşabilir, kongrede Türkiye'nin aleyhine kararlar çıkmasına yardımcı olabilir durumdadır ancak Türkiye'ye karşı negatif havanın tek nedeni bu mesele değil. Büyük resimde onların da bir rolü olabilir ama bunu da çok abartmamak gerekiyor.

F-35'TE POZİTİF ADIM KOLAY OLMAYACAK

Türkiye hala F-35 projesinin içerisinde. Projede son durum nedir, bundan sonrası için ne öngörüyorsunuz?

F-35 programında üreticiydi Türkiye, tedarik zincirinden çıkarılması söz konusu oldu ama bazı parçaların o kadar kolay el değiştirmesi mümkün değil, kompleks bir sistem bu. Programı sektöre uğratıp geciktireceği, masraf çıkaracağı gibi şeyler ortaya çıktı. Bir de pandemi ortaya çıkınca pratikte uygulanmayan bir tartışma haline geldi. Çünkü Türkiye'nin 2022'nin sonuna kadar devam eden kontratları var, kontratların tamamlanması söz konusu. Şimdi tekrar Biden yönetimiyle görüşmeler olursa programda kalma durumu incelenir. Türkiye'nin programda kalmasının önünde en büyük engel S-400'ler. Amerika'nın S-400'lerin çalıştırılmayacağı, kaldırılacağı veya çekileceği yönünde bir açıklama gelmeden bu konuda bir ilerleme göstermesi neredeyse imkansız gözüküyor. Hem yasayla geçti hem yaptırımlar uygulanmaya başladı. Biden yönetiminin Trump'tan daha pozitif adım atması kolay olmayacak, en azından kısa vadede. Amerika S-400'lerin konuşlandırıldığı ülkelere F-35 satmak istemiyor. Hava savunma sistemi konusunda uluslararası piyasada S-400 almak isteyen ülkeler var Hindistan, Fas, Mısır, Birleşik Arap

Emirlikleri. Eğer ABD, Türkiye'ye bir yaptırım uygulamasaydı bu ülkelere de belki "Alabilirsiniz" mesajı vermiş olacaktı, o mesajı da vermek istemediler. F-35'in bir sonraki nesil uçak sistemlerinin belki de 20-30 yıllık bir piyasası olacak, belki daha da uzun. Dolayısıyla bu uçağın ekonomik piyasasını da koruma çabası var, ekonomik kaygılar da önemli burada. F-35'in bir sonraki nesil uçak olarak birçok ülkeye satılmak istenmesine karşın bu ülkelerin F-35'e rakip bir sistemi almaları sistemin güvenliği açısından sorun olacaktır. Türkiye diyor ki; "Gelin biz ortak bir mutabakat kuralım size etkilemeyeceğini göstereyim." Şimdi bunu Türkiye ile yaptığın zaman diğer bütün ülkelerle de yapmak zorunda kalacaksın. Olayın böyle bir boyutu var.

S-400 BİR ARA FORMÜL

Türkiye S-400'leri geri göndermeden, Amerikalılar da CAATSA yaptırımlarında geri adım atmadan, Türk-Amerikan ilişkileri nasıl devam ettirilebilir?

Türk-Amerikan ilişkileri devam eder ama bu ilişkideki en önemli unsurlardan birisi savunma sanayi alanındaki iş birliği idi. Son senelerde Türkiye çok daha fazla kendi ürünlerini üretti ama bunlar sonuçta Batı'nın tedarik zincirinin bir parçası durumunda. Dolayısıyla o tedarik sistemine ulaşmanızda zorluk olduğu zaman sorun yaşarsınız ve Türkiye'nin yaşayacağı zorluk da bir nevi bu şekilde. Türk-Amerikan ilişkilerinin birçok başka boyutu da var. S-400 Türkiye açısından bence zaten bir ara dönem çözümü, kendi hava sistemlerini büyütene kadar bir ara formül. Diyelim ki; 3 yıl sonra 5 yıl sonra S-400 artık gereksiz hale geldiği noktada belki Türkiye bunları kullanmadığını, kullanmayacağını ifade eder. İşte o zaman yaptırımlar kalkabilir belki ama önümüzdeki 1-2 sene

Türkiye bir anlamda ulusal çıkarı söz konusu olduğunda sahaya inme ve askeri kapasitesini kullanma konusunda kendinden daha emin. Bununla birlikte sahada güçlü olduğu zaman masada da bulunma hakkı oluyor. Masada her istediğini alamayabilir Türkiye ama o masada var. Bu realitenin Amerika tarafından gözden kaçırılmadığını biliyoruz, bu kesin.

Türk-Amerikan ilişkilerinin kasıldığı, sınırlı kaldığı, çok da yeni bir krizin oluşmadığı bir süreç olarak devam edebilir.

Eğer Türkiye Rusya ile savunma ve istihbarat alanında daha büyük bir işlem yaparsa yeni yaptırımların gelmesi neredeyse kesin olur. Çünkü Biden yönetimi, Trump yönetiminden daha da şahin olacaktır. Ama eğer Biden'la yeni bir dinamik oluşursa "Irak'ta, Suriye'de biz birlikte çalışıyoruz yaptırımları donduralım" kararı aldırılabilir ama bunun için de Amerikalılar açısından S-400'ün en azından aktif halde olması gerekir. Aktif halde olursa kongrenin baskısına Biden dayanamaz. S-400'ün çalıştırılmadığı bir senaryoda belki Biden yönetimi tarafından kısa dönemde yaptırım dondurulabilir, o aşamada ilerleme sağlanmaya çalışılabilir ama dediğim gibi olay dönüp dolaşıp S-400 meselesine kilitlenecek.

Türk-Amerikan ilişkilerinin bu krizi de bir şekilde aşacağını düşünüyorum. Çünkü iki ülkenin örtüşen birçok çıkarı var. Birbirine bağımlı ülkeler değil bunlar ama Amerika bir süper güç, Türkiye de bir bölgesel güç. Bunların yollarının kesişmemesi mümkün değil, çıkarlarının hep birbirine ters olması da mümkün değil. Yani birlikte çalıştığı alanlar olacak bununla birlikte çalışmadığı, çatıştığı bayağı tansiyonun yükseldiği alanlar da olacak. Geçmiş de bunu gösteriyor zaten.

RUSYA VE ÇİN ÖNCELİKLİ GÜNDEM

Biden'in seçim kampanyası döneminde Rusya'yı daha negatif gören Çin'i daha pozitif gören bir yaklaşımı vardı, Trump'ın aksine. Seçildikten sonra dünyaya verdiği mesajlarda da "Amerika geri dönüyor" türünden ifadeleri oldu. Buradan ne anlamak gerekiyor?

Bu bir slogan, bu sloganın hedeflediği şey Amerika'nın dünyaya liderlikten ziyade dünyanın meselesi olan küresel birçok

meselede tekrar liderlik inisiyatifi almaya gönüllü olduğudur ama işte “Bu küresel meseleler hangileri?” denildiğinde bakıyorsun ki iklim değişikliği mesela. Biden yönetiminin bir numaralı önceliği denilebilir neredeyse. Biden için öncelikli şeylerden biri de klasik müttefiklerle Avrupa’yla, Kanada’yla, Meksika ile ilişkileri tekrar rayına oturtmak. Bunu da iklim değişikliği etrafında yapacak, yapmak isteyecek. Bence asıl stratejik meselesi Çin ama Biden bu sorunu diplomasi kanalıyla çözmek istiyor, daha da karşı karşıya gelen bir tavır göstermek istemiyor. Rusya’ya da daha bir sert davranacak, özellikle kısa vadede. Hem Rusya’nın 2016 seçim müdahalesi var hem geçen hafta ortaya çıkan geniş bir hack meselesi var. Rusya’yı o kadar da büyük bir rakip olarak görmese de içeriği karıştıran bir dış unsur olarak görüyor. Kendine asıl rakip olarak görmüyor aslında. Yani böyle bir kapasitesi yok Rusya’nın. Ama Amerika’nın her işini zora sokacak adımlar atabilecek bir ülke. Dolayısıyla Çin politikası önemli olacak.

SAVAŞ YERİNE EKONOMİK MÜCADELE

“Amerika geri dönüyor” mesajının arkasından ne çıkar?

Biden, ABD’nin küresel meselelerdeki liderlik pozisyonuna geri dönmek istediğini “Amerika geri dönüyor” sözüyle ifade ediyor. Bunun arka planı Trump’ın birebir ilişkiyi tercih eden tavrının tersine döndürülmesi. Çok daha enternasyonalist bir yaklaşımın sunulması. Mesela Çin ile ticaret meselesinde Avrupa’yla birlikte ortak bir politika oluşturmak isteyecek. Trump’a sorsan Trump onu birebirde yapıyordu. Çin’e yaptırım uyguluyordu, bazı şirketlere, mesela Amerika’da TikTok’u yasaklamaya kalktı falan bu tür şeyler. Bunu Çin’le ekonomik ve stratejik mücadeleyi Avrupa’yı yanına alarak daha kapsamlı bir politika etrafında götürmeye çalışacak. Ana fark bu. Yani tek taraflıdan ziyade, çok uluslu bir uluslararası siyaset izleme yön-

temine geri dönen bir Amerika. Ama bulacağı dünya çok daha karmaşık ilişkilerin olduğu bir dünya.

Biden’in mesela “Önce Amerika’da üretilen malları alacağız” gibi bir gündemi de var. Yani Trump döneminin etkisinin, taraflılığın, Trump’ın izolasyonist olarak tarif edilen politikasının belli izleri Biden döneminde de devam edecek. Çünkü bunun halk desteği yüksek. Halk artık uluslararası angajmanlara, özellikle askeri ve stratejik angajmanlara çok daha derin bir şüphecilikle yaklaşıyor. Dolayısıyla bitmeyen savaşlar, Irak’tan, Afganistan’dan çekilmek, yeni bir savaşa girmesi çok zor Amerika’nın artık. Bunu destekleyen bir şey yok. Zaten o noktada Trump da onun bir sonucu. Yani hem Obama hem de Trump, dış savaşlara girmek istemeyen halkın ürettiği başkanlardı. Biden da bu çizgiden çok ayrılmayacak. Bundan sonra “Bizim istediğimiz olacak, sen şunu yapacaksın, sen şunu yapmayacaksın, şurada da kötü aktörler var onlara karşı mücadele edeceğiz, savaş açacağız” gibi bir yaklaşım olmaz. Savaşlara, askeri angajmanlara karşı çok derin bir karşı koyuş var Amerikan kamuoyunda. O devam edecek.

Ama mücadele ekonomik olarak sürecek. Blinken mesela şey diyor: “Amerika’nın ekonomisi dünyanın yüzde 25’i ama Avrupa’yla topladığın zaman yüzde 60’a varıyor.” Dolayısıyla müttefik ittifaklarımız arasından ortak bir cephe buluşturursak, ortak gidersek dünya siyasetinde etkimiz çok daha büyük olacak. Ama bu dediğim gibi ekonomik merkezli bir bakış. Çin’e karşı askeri adımlar atmakta daha tereddütlü olacağız. Asya’da ciddi bir askeri çatışmadan kaçınacaklardır.

RUSYA İLE GERİLİM SÜRER

Amerika’nın boşalttığı coğrafyalarda Rusya’nın askeri anlamda ciddi bir etkinlik kazandığını görüyoruz. Bu konularda Rusya ile gerilim oluşur mu?

Rusya ile gerilim devam edecek zaten. Tabii bir numara Çin. Rusya’nın Avrupa’da yapıp ettikleri Amerika için daha önemli. Rusya Suriye’ye girdiğinde Obama önemsememişti, “yanlış yapıyorlar göreceğiz, orta tıkanıp kalacaklar” falan demişti. Libya, Suriye, Karabağ buralar daha az önemli. Ama Ukrayna dediğin zaman Avrupa’nın iç işlerine müdahale, Navalni gibi muhaliflere suikastlar... Bu tür aktiviteleri çok daha birincil önemde Amerika için. Hani Libya’da yapıp ettiği gibi Rusya’ya eğer bir sınırlama, Rusya’nın alanı daraltma fırsatı varsa bunu değerlendirmek isteyecektir ama oturup çok fazla buna ciddi kafa yoracaklarını beklemiyorum. ABD’nin önceliği Ortadoğu’da İran anlaşmasına geri dönmek. Bir şekilde İran’la yeniden bir anlaşma yapmak istiyor. ABD, Irak ve Afganistan’dan çekilmek istiyor ve Avrupa’da da Avrupalı müttefiklerle Rusya’ya karşı daha tutarlı, daha ortak bir politika izleyecektir.

İSRAİL POLİTİKASI DEĞİŞMEZ

Ortadoğu demişken İsrail, İran, Suudi Arabistan gibi bu ülkeler bağlamında Amerikan yönetiminin nasıl bir yaklaşımı olur?

ABD politikalarında İsrail ile ilgili geriye yönelik ciddi bir dönüş olmaz muhtemelen. Filistin’de iki devletli çözüm konusunda Amerikan yönetiminin yaklaşımı belli. Burada Trump’ın attığı adımları geri döndürmeye dönük bir yaklaşım olacağını düşünmüyorum Biden’in. Amerikan Kongresi’ndeki İsrail’in gücünü zaten biliyoruz. İsrail’in bölgede askeri üstünlüğünün korunması ile ilişkili bir kanun bile var Amerika’da. Bu her yönetimin önceliği. İsrail politikasına Biden’in platformuna baktığımız zaman orada klasik olarak tekrar edildiğini, İsrail politikasında bir değişiklik olmayacağını görebiliyorsunuz.

Türkiye’ye S-400 dolayısıyla F-35’in verilmemesi de İsrail’in askeri gücünün dengelenmesi bağlamında değerlendirilebilir mi?

Biden, ABD’nin küresel meselelerdeki liderlik pozisyonuna geri dönmek istediğini “Amerika geri dönüyor” sözüyle ifade ediyor. Bunun arka planı Trump’ın birebir ilişkiyi tercih eden tavrının tersine döndürülmesi. Çok daha enternasyonalist bir yaklaşımın sunulması. Fakat Trump öncesindeki dünya da artık yok.

Türkiye NATO'da olduğu için o farklı bir şey. Ama Arap ülkelerine yani bölge ülkelerine karşı var bu. İsrail'in askeri üstünlüğünün korunması diye bir şey var. Türkiye bunun içinde değil. Diyelim BAE'ye satılması planlanan F-35 aslında bu konuda soru işaretleri yaratıyor. Dolayısıyla Demokratlar buna olumlu bakmıyorlar. Kongrede buna dönük çalışmalar şu ana kadar etkisiz oldu. Ona tekrar dönüp bakacaktır Biden yönetimi. Yani bu İsrail'in askeri üstünlüğüne halel getirir mi getirmez mi? Ama İsrail-BAE anlaşması yapıldığı için bu muhtemelen pazarlığın bir parçasıydı. İsrail de bu üstünlüğün elden gideceğine dair olan senaryoyu kabullenmez zaten. Dolayısıyla İsrail politikasında ciddi bir değişiklik beklemiyorum. Körfezde ilişkilerde Suudilere demokrasi, insan hakları bağlamında daha fazla ses çıkaran bir Biden yönetimi olacaktır. Çünkü gazeteci Cemal Kaşıkçı cinayeti meselesinden dolayı bu anlamda büyük bir prestij kaybı yaşadı Suudiler.

İRAN'LA ANLAŞMA DENGELERİ ETKİLER

Mevcut denge bozulup yeni bir denge kurulacak mı Biden döneminde?

İran'la yeni bir anlaşma olursa bu diğer süreçleri de etkileyecektir. İran'la yeni anlaşma sonrasında Irak'ta nasıl bir denge oluşacak? Bu şekilde mi devam edecek? Bu soruların cevabı Biden'in olaya nasıl baktığına bağlı. Eğer İran anlaşması olursa İran-Körfez tansiyonunun da Amerika tarafından yönetilmesi gerekecek. O bağlamda Suudileri nispeten sakinleştirecek, Katar'la aralarını bulup bir arada hareket etmelerini sağlayacak ama İran anlaşmasına da muhalefet etmelerini engelleyecek formüller geliştirmek isteyecektir Amerika.

BIDEN'İN İŞİ ZOR

Seçimden sonra "Trump kaybetti ama Trumpizm kazandı" bağlamında bir değerlendirme yapıldı

dünya kamuoyunda. Bu durum Amerikan toplumunda ne tür sonuçlar ortaya çıkabilir?

Amerika'da Trump'ın kaybetmesi, Trumpçılığın devam ettiği şekilde formüleştirdi. Buradan kasıt şu; Amerikan halkının Amerika siyaset sistemine derin güvensizliği devam ediyor. Dışarıdan bir liderlik arayışı da devam ediyor. Hem Obama hem de Trump sistemin dışında başkanlardı. Ama şimdi Washington'ı temsil eden Biden seçildi. Fakat Biden'in da birleştirici aday olarak öne çıkmıştı. Seçim sonuçları sonrasında Biden'in önündeki meydan okuma şu; ülkenin yarısı sisteme güvenmiyor. Aşırı çıkmış, aşırıya güvenmeyen dev bir kitle var. Bu kitlenin sisteme olan inancını nasıl arttıracak mesele bu. Kendi partisinin içerisinde daha sol, gelir eşitsizliğinden iklim değişikliğine çok radikal projeleri olan siyasi gruplar var. Şimdi bunların istediklerini vermek zorundasınız. Bir yandan da Trump'a destek veren kitlelere de bir şekilde bir şeyler söyleyebilmemiz lazım. Kongredeki çoğunluğun Cumhuriyetçilerde kalma ihtimali yüksek. Böyle olursa kanunları geçirmek için kongredeki Cumhuriyetçilerle pazarlık yapması gerekecek Biden'in. Dolayısıyla işi zor. Biden bir dönemlik aday diye bekleniyor. Dolayısıyla bir dönemde içerisinde birçok şeyi başarılması gerekecek. Bir yandan da pandemi var. Ama onun toparlayıcı, bir araya getirici mesajı bir şekilde etkili oldu. Bu yüzden başkan seçildi. Ama bu önümüzdeki dönemde işinin kolay olduğu anlamına gelmiyor.

Amerika'dan yansıyan toplumsal kutuplaşma meselesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Amerikan toplumu bu çelişkileri içerisinde yaşıyor zaten. Bazen aşılıyor, bazen aşmıyor. Bunlarla yaşamaya devam eder. Yani zaman zaman bu krizler çıkar ama Amerikan toplumunun ekonomik-siyasal gücünü çok aşağılara çekecek bir toplumsal kriz olacağını düşünmüyorum. Çok büyük bir orta sınıf var burada. Gelir eşitsizliği çok yüksek ama piramidin

ortasındaki kitleler sistemin devam etmesini istiyor. Aşağıda kalan en alt kitleler için de daha yukarı açılma hikayesi bitmiş değil. Irk üzerinden fay hatları var, ekonomik eşitsizlik üzerinden fay hatları var ama bunun Amerikan toplumunu kısa dönemde çöküşe götüreceğini düşünmüyorum. Bir de Amerikan toplumu çok dinamik bir toplum. Kendi içerisinde kurumsal inovasyon vs. birçok birikimi var. Dolayısıyla kısa zamanda hızlı yol alabiliyorlar doğru politikalar uygulanabilirse. O yüzden Amerika'nın dünyadaki rolünün de kısa dönemde bir yere gideceğini düşünmüyorum.

MİLYONLARCA İNSAN SİSTEME GÜVENMİYOR

Amerika süper güç olmasına rağmen neden Covid-19 ile mücadele başarılı olamadı?

Kaçırılan önemli bir şey var. Hem Amerika'nın federal bir devlet olması hem de sosyal bir devlet olmaması. Amerikan devleti sağlık ve eğitim meselesinde Avrupalılar ve Türkler gibi kendini o kadar sorumlu görmüyor. Bunlar eyalet bazında halledilen şeyler. Federal hükümetin birleştirici, yönlendirici, liderlik edici kapasitesi var. Covid-19 sürecinde Trump'ın da açıkçası sistematiği olmayan yönetim tarzı ve planlama eksikliği sorunun büyümesine yol açtı. Bir sebebi de bu işi tamamen eyaletlere bırakmaları oldu. New York'a baktığımız zaman çok kaynağı olan güçlü bir eyalet. Çok sert tedbirler aldı ve şu an neredeyse ülkenin en iyi eyaletlerinden biri Covid-19'la mücadelede. Ama Florida'ya bakıyorsunuz hiçbir yasaklama ve sınırlama sınırlama getirmeyi kabul etmediler, maske takanlarla dalga geçtiler. Hatta koronavirüsün olmadığını söyleyen Trump taraftarları da var aralarında. Dolayısıyla burada ciddi bir liderlik problemi yaşandı. Federal hükümet ülkeye liderlik edemedi bu konuda ve ortak bir politika oluşturamadı. Ulusal strateji yok ortada, tavsiye bazında her şey. Maske giymek hiçbir yerde mecburi değil, size ceza veremiyorlar Türkiye'de

ABD politikalarında İsrail ile ilgili geriye yönelik ciddi bir dönüş olmaz muhtemelen. Filistin'de iki devletli çözüm konusunda Amerikan yönetiminin yaklaşımı belli. Burada Trump'ın attığı adımları geri döndürmeye dönük bir yaklaşım olacağını düşünmüyorum Biden'in. İsrail'i önceleyen politika devam edecek.

veya Avrupa'daki gibi. Onun ötesinde sosyal bir devlet değil; hastanelerin çoğu özel, özel sigorta şirketleri yaygın. Bu krizde kapitalizmin etkisi de var fakat daha da önemli nokta federal hükümetin liderlik edememesi. Bu tabloda içerideki kutuplaşmanın da önemli bir rolü var. Hatta şöyle yaygın bir kanı oluştu; "Maske takmıyorsan Trump'çısın maske takıyorsan Biden'çısın". Böyle bir noktaya geldi. Bu da ulusal krizlerin çözülmesi, aşılması konusunda sizin de dediğiniz gibi ciddi bir yıpranmanın olduğunu, milyonlarca insanın sisteme ve siyasi liderlere güvenmediğini gösteriyor.

DOĞAL LOBİCİLİK ÇOK ÖNEMLİ

Kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin yeterli performans gösteremediği için belli sorunlarla karşı karşıya kaldığı hep konuşulur. ABD bağlamında bu konularda Türkiye ne yapabilir ya da yapılabilirse bu alandaki eksiklik giderilebilir?

Dış politikanın üretildiği Beyaz Saray ve kongrede Türkiye'nin eskiden beri bir lobi etkisi var ama burada doğal lobiler var. Şu şekilde açıklayayım; stratejik şirketlerle iyi olduğunuz zaman onlar da sizin doğal partneriniz, doğal lobiciniz haline geliyor çünkü bu kurumlar en nihayetinde savunmada direkt ilişki kurulan yerler. Mesela bir kongre üyesiyle konuşurken Türkiye'den olumlu bahsettiği zaman sizin doğal lobi faaliyetinizi yürütmüş demektir. Para karşılığı profesyonel lobi faaliyetleri yürüten şirketler var. Orada diyorsunuz ki, "Falanca yasada Türkiye çıkarına şöyle bir madde var, ona karşı lobi yapalım" spesifik bir hedef koyuyorsunuz ve ona karşı lobi yapıyorsunuz tamam bunun da bir fonksiyonu, etkisi var ama asıl mesele Washington'daki birçok kurumla, şirketle ilişkilerinizin nasıl olduğu. Kongre üyeleri üzerinde bireysel olarak etki yapmak için de eyalet bazında Türkiye çıkarlarını destekleyen

Amerikan seçmen kitleniz olması lazım. Bu açıkçası Amerika'da yok, bir seçimin sonucunu değiştirebilecek düzeyde yok. Türk kitleler sanıyorum sadece New Jersey'de var. Dolayısıyla öyle bir etkiniz olmuyor kongre üyeleri üzerinde. Amerika'da şöyle bir şey var, açılıyorsunuz telefonu bir milletvekiline, "Ben seçim bölgenizdeki bir vatandaşım, şu konuda şöyle oy vermenizi istiyorum" diyorsunuz. Seçmenin yaptığı baskı bu, bu bile ciddi etkisi olan bir durum. Bunun yapılabilmesi için de Amerika içerisinde bir seçmen potansiyelinizin olması lazım. Bu Türkiye açısından maalesef yok, öyle büyük bir Türk nüfusu yok Amerika'da. Onun dışında Beyaz Saray stratejik meselelere bakıyor ve diyor ki; "Türkiye ile ilişkimiz işte çok önemli, bölgede birlikte çalışıyoruz. O yüzden şöyle yapmalıyız" diye stratejik sebeplerle Türkiye lehine pozisyon alabiliyor. Şimdi bunların hepsi farklı etki modelleri. Eğer Biden yönetimi ile pozitif bir dinamik yakalayabilirseniz "Evet bir sürü sorunumuz var ama birlikte çalışmaya devam ediyoruz" dedirttiğin zaman bunun aşağıya doğru bütün kurumlara bir etkisi olur. Dolayısıyla burada teknik düzey daha önemli. Birincil mesele siyasi rüzgarın pozitif esmesi. Bunun olmadığı durumda salt kamu diplomasisi üzerinden sonuç almak beklentisi de rasyonel değil.

LOBİCİLİK BİR YERE KADAR, ASIL MESELE SİYASİ SORUNLARDA YOL ALINMASI

Şöyle bir çelişki yok mu bu burada. Trump'la ilişkimizin nispeten olumlu seyrettiği alanlar vardı. O zaman da Türkiye'ye "Liderle ilişki yetmez kurumlarla da iyi ilişkiler kurmak lazım" yönünde cümleler kurdular bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Ama hep öyledir; "Washington" dediğiniz zaman "Hangi Washington?" diye şakası yapılır. Bütün siyasi sistemler için aynı

söz konusu. Yani Türkiye'de de bir sürü iç dinamik var, teke indirgenemez. Washington'ın farkı ne? Küresel sistemde etkisi çok fazla, dış politikayı yönlendirme potansiyeli çok fazla. Dolayısıyla Körfez de buraya gelip lobi yapıyor, Çin de buraya gelip lobi yapıyor, Rusya da, Almanya da, Fransa da yapıyor. Almanya'nın profesyonel lobicisi var mı? Bilmiyorum ama onun doğal lobicisi kimdir? Mercedes'tir, Volkswagen'dir burada yatırımları vardır. Biraz böyle düşünmek lazım. Washington'la arayı iyi tutmak sadece bir lobi firmasına verdiğiniz parayla, yaptığınız etki ile sınırlı değil. Ülke ile genel olarak ekonomik ilişkileriniz ne düzeyde, şirketleri ile ilişkileriniz ne düzeyde, ortak projelerde nasıl bir ortaklığınız bunlar önemli. F-35'ten çıkarılmamızın aslında bir ayağı da bu. Büyük firmalar normal şartlarda sizden iyi bahseder, mesela kongre üyesi sorduğunda "Türkiye ile tedarikte sorun var mı?" diye, "Yok, çok iyi çalışılıyor" denildiğinde bu iyi bir şeydir. Sonuçta arada milyarlarca dolarlık bir savunma ticareti ilişkisi var. Bu ilişkilerin iyi ilerlemesi Washington'daki etkili unsurdur; kongreyi de etkiler Beyaz Saray'ı da etkiler. Tabii ki de yapılabilecek çok şey var ama bunları başlı başına çözüm olarak görmemek lazım. Asıl mesele siyasi sorunlarda bir ivme kazanılması diye görüyorum. Biden yönetimi ile yapılacak CAATSA yaptırımları görüşmelerinde lobiler önemli olacaktır elbette ama bu teknik bir iş, profesyonel bir iş. Asıl mesele siyasi olarak ivme kazanabiliyor muyuz? Olası bir ilerleme Pentagon'un bakışına da yansır, silah firmalarının bakışına da yansır, Beyaz Saray'ın bakışına da yansacaktır. Amerika ile Türkiye arasında yeni bir pozitif gündem oluşması en temel mesele. Pozitif gündem oluşursa, hem lobi çalışmaları hem PR çalışmaları çok daha etkili olacaktır. Hep sorunlar üzerinden konuşulursa burada Türkiye lehine yapılan faaliyetler de sadece savunma pozisyonunda kalır. ❏

Amerikan toplumu çelişkileri içerisinde yaşıyor. Bazen aşıyor, bazen aşamıyor. Bunlarla yaşamaya devam eder. Yani zaman zaman bu krizler çıkar ama Amerikan toplumunun ekonomik gücünü çok aşağılara çekecek bir toplumsal kriz olacağını düşünmüyorum. Çok büyük bir orta sınıf var burada. Gelir eşitsizliği çok yüksek ama piramidin ortasındaki kitleler sistemin devam etmesini istiyor.